

Toimintakykyyn liittyvän kuntoutuksen ohjeet

Tämän ohjeen on hyväksynyt Liikennevakuutuskeskus 02/2016.

Päivityksen 03/2022 on hyväksynyt Liikennevakuutuskeskuksen Henkilövahinkojaosto.

Päivityksen 06/2024 on hyväksynyt Liikennevakuutuskeskuksen Henkilövahinkojaosto.

Päivitys 08/2025: lain edellyttämät saavutettavuusvaatimukset.

Ohjeistuksen tarkoituksena on kuvastaa vakiintunutta korvauskäytäntöä.

Ohjeistuksella ei ole sitovaa vaikutusta ja yksittäiset korvausratkaisut tehdään tapauskohtaisen selvityksen ja harkinnan perusteella.

Liikennevakuutuskeskus

Itämerenkatu 11–13, 00180 Helsinki

etunimi.sukunimi@vakuutuskeskus.fi

www.lvk.fi

Sisällysluettelo

1.	Toimintakykykuntoutuksena korvattava kuntoutus ja sen järjestäminen.....	3
1.1.	Toimintakykykuntoutus sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä.....	3
1.1.1.	Lääkinnällinen kuntoutus.....	3
1.1.2.	Sosiaalihuolto ja vammaispalvelut.....	5
1.2.	Lääkinnällinen kuntoutus, täyskustannusvastuu ja hoitotarvikkeet	8
2.	Kuntoutustutkimukset ja kuntoutusjaksot.....	9
2.1.	Kuntoutussuunnitelma avo- ja laituskuntoutuksen korvattavuuden perusteena	9
2.2.	Avo- ja laituskuntoutus.....	11
2.2.1.	Avokuntoutus.....	11
2.2.2.	Laituskuntoutus.....	11
2.3.	Asumiskokeilut ja asumisvalmennusjaksot.....	13
3.	Henkilökohtaiset apuvälineet	13
3.1.	Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden tarpeen arviointi ja hankintaprosessi.....	15
3.2.	Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet	17
3.2.1.	Esimerkkejä lääkitinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä.....	17
3.3.	Muut kuin lääkitinnällisen kuntoutuksen apuvälineet.....	18
3.3.1.	Ajoluvan hankkiminen vammautumisen jälkeen.....	18
3.3.2.	Avustus auton hankkimiseksi työmatkoja varten	19
3.3.3.	Auton lisälaitteet ja muutostyöt	19
3.3.4.	Kiinteistöhoidon välineet	22
3.3.5.	Omatoiminen harjoittelu ja soveltavan liikunnan välineet.....	23
4.	Asunnon apuvälineet ja muutostyöt.....	24
4.1.	Vakituinen asunto muutostöiden kohteena.....	25
4.2.	Mitkä muutostyöt voivat olla tarpeen?	26
4.3.	Muutostöihin liittyvät muut kustannukset.....	28
4.4.	Perusparannus.....	29
4.5.	Asunnon hankkiminen tai rakentaminen vammautumisen jälkeen	29
5.	Sopeutumisvalmennus	31
6.	Kuntoutustoimenpiteistä aiheutuvat matkakustannukset	33
7.	Palveluasumisen lisäkustannukset	34
7.1.	Järjestämisvastuu ja päätös palveluasumisesta.....	34
7.2.	Palveluasumisen sisältö.....	35
7.3.	Palveluasumisen lisäkustannusten korvaaminen.....	36

8.	Tulkkipalvelut.....	37
9.	Muut kulut.....	39
9.1.	Valmentava koulutus.....	39
9.2.	Tuettu työ.....	40
9.3.	Päivätoiminta.....	40
9.4.	Henkilökohtainen avustaja.....	41
10.	Kuljetuspalveluiden korvaaminen	41

1. Toimintakykykuntoutuksena korvattava kuntoutus ja sen järjestäminen

Lainkohta

Laki liikennevakuutuksen perusteella korvattavasta kuntoutuksesta (626/1991), 7 §:n 1 momentti:

Kuntoutuksena korvataan, siltä osin kuin sitä ei ole sairaanhoitona säädetty kansanterveyslain (1326/2010) mukaan terveyskeskuksen tai sairaanhoitopiirin tehtäväksi, vakuutusyhtiön maksusitoumuksella valitsemissa kuntoutuspaikassa annetuista kuntoutujan työ- ja toimintakyvyn tai sosiaalisen toimintakyvyn ja suoriutumisen edistämiseksi ja ylläpitämiseksi tarvittavista toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset. (30.12.2010/1336).

1.1. Toimintakykykuntoutus sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä

Kuntoutuslain 7 §:n 1 momentin yleismääritelmän mukaan kuntoutuksena korvataan, siltä osin kuin sitä ei ole säädetty terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan terveyskeskuksen tai sairaanhoitopiiriin tehtäväksi, kuntoutujan työ- tai toimintakyvyn tai sosiaalisen toimintakyvyn ja suoriutumisen edistämiseksi ja ylläpitämiseksi tarvittavista toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset.

Työ- ja toimintakykyyn liittyvän kuntoutuksen keskeisen osan muodostaa lääkinnällinen kuntoutus.

1.1.1. Lääkinnällinen kuntoutus

Terveyden- ja sairaanhoitoa annetaan Suomessa lähinnä kahden eri lain perusteella: vaativasta sairaanhoitopiirien järjestämästä eri lääketieteen erikoisaloittain annettavasta hoidosta on säädetty erikoissairaanhoitolaissa (1062/1989) ja paikallistason kunnallisesta sairaanhoidosta kansanterveyslaissa (66/1972). Laeissa tarkoitetun kunnan järjestämisvastuulle kuuluvan terveydenhuollon sisällöstä ja toteuttamisesta säädetään terveydenhuoltolaissa (1326/2010).

Terveydenhuoltolain 24 §:n mukaan kunnan tulee järjestää kunnan asukkaiden sairaanhoito, johon luetaan mm. sairauksien tutkimus, taudinmääritys, hoito, hoitosuunnitelman mukaiset pitkäaikaisen sairauden hoitoon tarvittavat hoitotarvikkeet

sekä tarpeellinen lääkinällinen kuntoutus. Terveysthuoltolain 29 §:n mukaan kunnan järjestämivastuulla olevaan lääkinälliseen kuntoutukseen kuuluu:

- kuntoutusneuvonta ja kuntoutusohjaus;
- potilaan toiminta- ja työkyvyn sekä kuntoutustarpeen arviointi;
- kuntoutustutkimus, jonka avulla selvitetään potilaan kuntoutusmahdollisuuksia;
- toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat sekä muut tarvittavat kuntoutumista edistävät toimenpiteet;
- apuvälinepalvelut;
- sopeutumisvalmennus;
- 1–6 kohdassa tarkoitetuista tarpeellisista toimenpiteistä koostuvat kuntoutusjaksot laitos- tai avohoidossa.

Terveysthuoltolain 29 §:n 3 momentin mukaan kunta vastaa potilaan lääkinällisen kuntoutuksen suunnittelusta siten, että kuntoutus muodostaa yhdessä tarpeenmukaisen hoidon kanssa toiminnallisen kokonaisuuden. Lääkinällisen kuntoutuksen tarve, tavoitteet ja sisältö on määriteltävä kirjallisessa yksilöllisessä kuntoutussuunnitelmassa. Kunta vastaa lisäksi kuntoutuspalvelun ohjauksesta ja seurannasta sekä nimeää potilaalle tarvittaessa kuntoutuksen yhdysenkilön.

Kunnalla ei ole velvollisuutta järjestää lääkinällistä kuntoutusta, jos kyse on vaativasta lääkinällisestä kuntoutuksesta, joka on osoitettu Kansaneläkelaitoksen tehtäväksi (terveysthuoltolain 29 §:n 4 momentti). Terveysthuoltolain 29 §:n 5 momentissa on myös säädetty, että kunta ei ole vastuussa niistä kustannuksista, jotka aiheutuvat apuvälineistä, jos apuvälineen tarve perustuu tapaturmavakuutuksesta tai liikennevakuutuksesta korvattavaan vahinkotapahtumaan.

Terveysthuollossa apuvälinepalvelut ovat osa lääkinällistä kuntoutusta. Apuvälineitä lainataan tai annetaan käyttöön sekä erikoissairaanhoidosta (keskussairaalat ja aluesairaalat) että perusterveysthuollossa (terveyskeskukset). Keskussairaaloissa toimii apuvälineisiin erikoistuneita yksiköitä, jotka vastaavat erityisesti kalliista, harvinaisista, teknisesti vaativista tai erityistietämystä vaativista apuvälineistä (esim. sähköpyörätuolit,

henkilönostimet, seisomatelineet, sähkötoimiset hoitosängyt, kommunikoinnin apuvälineet). Jos erikoissairaanhoido vastaa asiakkaansa tai potilaansa sairauden tai vamman hoidosta, se huolehtii myös apuvälinepalveluista. Muussa tapauksessa perusapuvälinepalveluista vastaa perusterveydenhuolto.

1.1.2. Sosiaalihoolto ja vammaispaalvelut

Terveysten- ja sairaanhoidon tavoin myös sosiaalihoolto on osoitettu ensisijaisesti kunnan järjestämisvastuulle. Sosiaalihooltolain (1301/2014) 14 §:n mukaan kunnan tulee huolehtia mm. vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään.

Sosiaalihooltolaki on sosiaalihuollon yleislaki. Sosiaalihuollon erityislakeja sovelletaan, jos sosiaalihooltolain mukaiset palvelut ja tukitoimet osoittautuvat riittämättömiksi, mahdottomiksi tai epätarkoituksenmukaisiksi.

Vammaiselle eli henkilölle, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista, annettavista muista kuin lääkinnällisen kuntoutuksen palveluista ja tukitoimista on annettu keskeiset erityissäännökset vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa (380/1987, myöh. vammaispaalvelulaki). Vammaispaalvelulakia sovelletaan, jos sosiaalihuollon yleiset toimet ovat riittämättömiä.

Vammaispaalvelulaissa tarkoitetuilla palveluilla on tarkoitus edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisina yhteiskunnan jäsenenä.

Tavoitteena myös ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä (vammaispaalvelulain 1 §). Vammaispaalvelulain mukaan vammaiselle henkilölle järjestettäviä palveluita ja tukitoimia ovat mm.:

- kuntoutusohjaus
- sopeutumisvalmennus
- kuljetuspaalvelut
- päivätoiminta
- henkilökohtainen apu

- palveluasuminen
- taloudelliset tukitoimet esim. asunnon muutostöiden osalta.

Osa palveluista ja tukitoimista koskee vain vaikeavammaisia. Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun asetuksen (759/1987, myöh. vammaispalveluasetus) 11 §:n (371/2009) mukaan palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti.

Vammaispalvelulain 8 §:n 2 momentin (134/2010) mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, päivätoimintaa, henkilökohtaista apua sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunnalla ei kuitenkaan ole erityistä velvollisuutta palveluasumisen eikä henkilökohtaisen avun järjestämiseen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

Vammaispalvelulain 9 §:n 1 momentin (981/2008) mukaan vammaiselle henkilölle korvataan hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti kokonaan tai osittain kustannukset, jotka hänelle aiheutuvat vammaispalvelulain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisista tukitoimista sekä ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erityisravinnon hankkimisesta. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan.

Vammaispalvelulain 9 § 2 momentin (981/2008) mukaan kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunnalla ei kuitenkaan ole erityistä

velvollisuutta kustannusten korvaamiseen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

Vammaispalvelulain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää (vammaispalvelulain 3 §:n 1 momentti). Lain 3 a §:n (981/2008) mukaan tarpeellisten palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi on ilman aiheetonta viivytystä laadittava sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, myöh. sosiaalihuollon asiakaslaki) 7 §:ssä tarkoitettu palvelusuunnitelma, joka on tarkistettava aina, jos henkilön palvelutarpeessa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia sekä muutoinkin tarpeen mukaan.

Palvelusuunnitelma on kunnan sosiaaliviranomaisten ja asiakkaan kanssa yhdessä laadittu suunnitelma, johon kirjataan ne avun, tuen, palvelujen ja kuntoutuksen muodot, joita asiakas tai perhe tarvitsee selviytyäkseen arjesta. Palvelusuunnitelmaa tarkistetaan tarpeen mukaan, vähintään 2–3 vuoden välein. Palvelusuunnitelma laaditaan kirjallisesti ja sen tulee sisältää kaikki henkilön tarvitsemat palvelut.

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Vaikka sosiaalihuoltolain säännökset, esimerkiksi asumispalveluja koskien, mahdollistaisivat vammaisten henkilöiden palvelutarpeisiin vastaamisen, on asiakkaan edun mukaisuuden periaate ohjannut järjestämään palveluja vammaispalvelulaissa subjektiivisena oikeutena turvattuna palveluasumisena, joka on asiakasmaksulainsäädännössä säädetty maksuttomaksi.

Keskeinen poikkeus järjestämisvastuuseen koskee vammaisuuden perusteella annettavia tulkkauspalveluita, joista säädetään erikseen vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista annetussa laissa (133/2010, myöh. tulkkauspalvelulaki). Laki tuli voimaan 1.9.2010, ja siinä järjestämisvastuu kyseisestä vammaispalvelusta on osoitettu Kansaneläkelaitokselle.

1.2. Lääkinnällinen kuntoutus, täyskustannusvastuu ja hoitotarvikkeet

Lääkinnällisen kuntoutuksen kustannukset korvataan niiden tuottamisesta aiheutuneiden todellisten kustannusten (ns. täyskustannusmaksu) mukaan riippumatta siitä, milloin korvattava vahinko on sattunut.¹ Järjestämis- ja korvausvastuuseen ei vaikuta se, tuottaako kunta tai sairaanhoitopiiri palvelut omana toimintonaan tai ostopalveluna.

Kun vahinko on sattunut ennen 1.1.2005, vakuutuslaitoksen korvausvastuu sairaanhoidosta ja hoitotarvikkeista on kattanut vain asiakasmaksuosuuden, mutta kuntoutuksen kustannukset on korvattu kokonaan todellisten kulujen mukaan. Jos vahinko on sattunut täyskustannusvastuun tultua voimaan (eli 1.1.2005 alkaen), korvaus sairaanhoidosta ja hoitotarvikkeista maksetaan kotikunnalle tai hoitovastuussa olevalle yksikölle todellisten kulujen mukaan.

Vakuutuslaitokset eivät pääsääntöisesti ole korvanneet sairaanhoidon apuvälineiden kustannuksia suoraan palveluntuottajille/tavarantoimittajille, vaan vahingoittunut on ohjattu hankkimaan apuvälineet ensisijaisesti perusterveydenhuollosta, koska hoitotarvikkeet järjestää terveyskeskus.

Sairaanhoitoon kuuluvia välineitä ovat kaikki sellaiset hoitovälineet, sidostarpeet ja laitteet, jotka on annettu hoitotarkoituksessa elintoimintojen tai terveydentilan ylläpitämiseksi. Tällaisia sairaanhoitoon liittyviä apuvälineitä ja laitteita ovat mm:

- kehon sisään asennettavat (implantoitavat) laitteet (esim. tekonivelet, tekomykiöt, tekoläpät, sydämentahdistimet),
- jonkin elimen toiminnan vajavuuden vuoksi tarvittavat muut laitteet (esim. kotidialyysilaitteet, insuliinipumput, happirikastimet),

¹Vuoden 2005 alusta voimaan tulleen ns. täyskustannusvastuuperiaatteen mukaan 31.12.2004 jälkeen sattuvista vahingoista vakuutusyhtiö suorittaa vahingoittuneen tarpeellisen sairaanhoidon kustannusten korvauksena määrän, joka vastaa kuntalaskutuksen mukaista hoidon tuottamiskustannusta. Vakuutuslaitoksella on oikeus ohjata potilas maksusitoumuksella valitsemaansa jatkohoitopaikkaan. Tässä yhteydessä myös liikenne- ja tapaturmavakuutuksen kuntoutuslakien 7 §:ään tehtiin muutos, jonka mukaan vakuutuslaitos saa maksusitoumuksellaan valita sen kuntoutuspaikan, jossa annettava toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä kuntoutus korvataan. Lisätietoja sairaanhoidon korvausten maksu- ja menettelytapamuutoksista saa mm. tapaturma-asiain korvauslautakunnan kiertokirjeestä 8/2004 ja Liikennevakuutuskeskuksen kiertokirjeestä 42/2004.

- normaalia toipumisprosessia tukevat väliaikaiset tukisidokset ja -liivit, hoitosänky ja pyörätuoli toipumisvaiheessa,
- kivun ja spastisiteetin hoitoon tarkoitetut laitteet (esim. lääkeinfuusiopumput, TNS-laitteet, epiduraali-stimulaattorit).

Esimerkki: Vahingonkärsinyt oli liikenneonnettomuudessa saanut täydellisen nelirajahalvauksen ja hengityshalvauksen. Palvelutalossa asuva vahingonkärsinyt haki vararespiraattorin korvaamista ja totesi, että se oli tärkein hänen toimintakykyään ylläpitävä apuväline. Vakuutusosasto totesi samoin kuin vakuutuslaitoskin, että hengityshalvauspotilaan hoitoon tarkoitettu respiraattori ei ollut kuntoutuslaissa tarkoitettu työ- ja toimintakykyä parantava apuväline. (4848/ 99/308, 31.1.2000)

2. Kuntoutustutkimukset ja kuntoutusjaksot

Kuntoutustutkimusten sekä avo- ja laitospääntoutuksen korvaaminen perustuu kuntoutuslakien 7 §:n 2 momentin 1) ja 2) kohtiin, joiden mukaan kuntoutuksen kustannuksina korvataan kuntoutustarvetta ja mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset sekä kuntoutusjaksot avo- tai laitoshoidossa. Näiden korvaamista todellisten kulujen mukaan on selostettu edellä kohdassa 1.

Kuntoutustutkimuksia voidaan suorittaa kuntoutustarpeen ja -mahdollisuuksien arvioimiseksi ja kuntoutussuunnitelman laatimiseksi. Suorituspaikkana voi olla esim. keskussairaalan osasto tai poliklinikka.

2.1. Kuntoutussuunnitelma avo- ja laitospääntoutuksen korvattavuuden perusteena

Lääkinnällisen kuntoutuksen tulee aina perustua julkisessa terveydenhuollossa laadittuun kirjalliseen kuntoutussuunnitelmaan, johon on kirjattu kuntoutuksen tavoitteet ja kaikki kuntoutujan työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi tarvittavat kuntoutustoimenpiteet. Lääkinnällisen kuntoutuksen suunnittelusta ja järjestämisestä vastaa hoitovastuussa oleva erikoissairaanhoidon tai perusterveydenhuollon yksikkö (keskussairaala tai terveyskeskus). Näin ollen myös kuntoutussuunnitelman laatii hoitovastuussa oleva julkisen terveydenhuollon yksikkö ennen kotiutumista tai heti välittömän laitospääntoutusjakson jälkeen.

Kuntoutussuunnitelma laaditaan määräajaksi. Vammautumista seuraavina lähivuosina se tulee tarkistaa vähintään vuosittain. Myöhemmin tilanteen ja tarpeiden vakiinnuttua kuntoutussuunnitelma voi ulottua 2–3 vuoden päähän.

Vakuutuslaitos arvioi kuntoutuksen korvattavuutta kuntoutussuunnitelman perusteella. Kun kuntoutussuunnitelmassa on riittävät perustelut kuntoutuksen tarpeesta ja toteutustavoista, vakuutuslaitos voi antaa maksusitoumuksen kuntoutukseen kuntoutussuunnitelmaa vastaavalle ajanjaksolle. Jos kuntoutussuunnitelmaa tarkistetaan ja muutetaan maksusitoumuksen voimassaoloaikana, vakuutusyhtiölle tulee toimittaa uusi, päivitetty kuntoutussuunnitelma.

Vakuutuslaitokselle toimitettavan kuntoutussuunnitelman tulee olla saman sisältöinen kuin mitä Kela edellyttää. Kelan kuntoutussuunnitelmalomaketta voidaan käyttää myös vakuutuslaitosten asiakkaiden kuntoutussuunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelma voi olla kirjattuna myös E-lääkärintilausmuotoon.

Kuntoutussuunnitelman sisältö:

- kuvaus korvattavan vamman ja mahdollisten muiden sairauksien tai vammojen aiheuttamista toiminnanrajoitteista
- toiminnanrajoitteista (vahingosta johtuvat ja muut eriteltyinä) aiheutuvat ongelmat ja haitat päivittäisissä toiminnoissa, opiskelussa tai työssä
- kuntoutuksen tavoitteet
- kuntoutujan tarvitsemat kuntoutuspalvelut (myös sopeutumisvalmennus), niiden ajoitus, kesto, jaksotus, tiheys ja toteuttajat perusteluineen
- aiempi kuntoutus ja sen tulokset
- seurantakäytännöistä sopiminen
- milloin kuntoutussuunnitelmaa seuraavan kerran tarkistetaan
- yhteyshenkilöt, joihin voi tarvittaessa olla yhteydessä

2.2. Avo- ja laituskuntoutus

Kuntoutuslain perusteella korvataan toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi lääketieteellisesti arvioiden aiheellisina pidettävät avo- ja laituskuntoutusjaksot. Avo- ja laituskuntoutusjaksot ovat osa julkisen terveydenhuollon järjestämisvastuulla olevaa lääkinnällistä kuntoutusta.

Korvattavan kuntoutuksen tulee vastata yleisesti hyväksyttyä lääketieteellistä tietämystä, ja hoidon tai terapian antajana tulee olla terveydenhuollon ammattihenkilö. Siten erilaisia vaihtoehtolääketieteen mukaisia käsittelyjä ei yleensä korvata kuntoutuslain perusteella.

2.2.1. Avokuntoutus

Sairaanhoitovaiheen jälkeen tarvittava kuntoutus järjestetään usein avokuntoutuksena asiakkaan kotipaikkakunnalla tai sen läheisyydessä. Avokuntoutus on osa työ- ja toimintakyvyn edistämiseksi ja ylläpitämiseksi tarvittavaa lääkinnällistä kuntoutusta, jonka tulee perustua julkisen terveydenhuollon laatimaan kuntoutussuunnitelmaan. Palvelun toteuttajina ovat useimmiten yksityiset ammatinharjoittajat tai kuntoutuslaitokset.

Avokuntoutus on useimmiten fysio-, toiminta- ja puheterapiaa sekä neuropsykologista kuntoutusta ja psykoterapiaa. Lisäksi aivo- ja liikuntavammojen kuntoutuksessa voidaan käyttää esim. ratsastus-, musiikki- tai taideterapiaa. Näkövammaisat saattavat tarvita avokuntoutuksena esimerkiksi yksilöllistä liikkumistaidon ohjausta.

Avokuntoutus voi samanaikaisesti koostua useista eri terapiamuodoista. Avokuntoutus toteutetaan joko terapeutin vastaanotolla tai kotikäynteinä.

Terapiajakson kesto ja tapaamiskertojen määrä määritellään yksilöllisesti asiakkaan toimintakyvyn, kuntoutustavoitteiden sekä alueellisten olosuhteiden pohjalta.

2.2.2. Laituskuntoutus

Laituskuntoutus on kuntoutuslaitoksessa toteutettavaa yksilöllisesti suunniteltua, moniammatillista ja intensiivistä kuntoutusta. Laituskuntoutusjakson toteutukseen osallistuu useita terveydenhuollon- ja kuntoutuksen ammattihenkilöitä, kuten lääkäri, fysio- ja toimintaterapeutti, psykologi/neuropsykologi sekä sosiaalityöntekijä.

Laitoskuntoutuksen tavoitteet vaihtelevat eri sairaus- ja vammaryhmissä, ja niihin vaikuttaa myös vammautumisen kulunut aika. Laitoskuntoutuksen tulee palvella kuntoutussuunnitelmassa esitettyjä työ- ja toimintakykyä ylläpitäviä ja edistäviä tavoitteita. Laitoskuntoutuksen tavoitteena voi olla myös kuntoutujan toimintakyvyn arviointi ja oirekuvan tarkentuminen.

Laitoskuntoutusjaksot toteutetaan pääasiassa yksityisissä kuntoutuslaitoksissa tai keskussairaaloiden kuntoutusosastoilla. Yksilöllisten laitoskuntoutusjaksojen sisältö ja toteutustavat vaihtelevat jonkin verran eri kuntoutuslaitoksissa. Kelan laatuvaatimukset ohjaavat laitoskuntoutuksen toteuttajia, sisältöä ja toimintatapoja. Vakuutuslaitokset voivat asettaa maksusitoumuksen edellytykseksi, että kuntoutuslaitos täyttää Kelan laatuvaatimukset.

Heti vammautumisen ja sairaanhoitovaiheen jälkeen tarvittava välitön laitoskuntoutusjakso katsotaan osaksi alkuvaiheen sairaanhoitoa. Tällöin maksusitoumuksen myöntää ensin hoito- ja kuntoutusvastuussa oleva terveydenhuollon yksikkö, ja vakuutusyhtiö korvaa kustannukset myöhemmin terveydenhuollolle jälkivaateen mukaisesti.

Korvattavan laitoskuntoutuksen määrä arvioidaan vakuutuslaitoksessa aina yksilöllisesti kuntoutussuunnitelman perusteella. Arvioinnin perustana ovat kuntoutujan toimintakyky, kuntoutuksen tavoitteet, kuntoutuksen vaikuttavuudesta saadut palautteet ja avokuntoutuksen saatavuus kotipaikkakunnalla. Useat kuntoutujat tarvitsevat laitoskuntoutusta täydentämään avokuntoutusta.

Usein kuntoutumisen alkuvaiheessa laitoskuntoutusta tarvitaan useammin tai jaksot ovat pidempiä kuin kuntoutuksen myöhemmässä vaiheessa.

Tilanteen vakiinnuttua laitoskuntoutusta ei yleensä tarvita avokuntoutuksen rinnalla. Laitoskuntoutusta voidaan kuitenkin uudelleen tarvita, jos toimintakyvyssä tapahtuu olennaisia muutoksia.

2.3. Asumiskokeilut ja asumisvalmennusjaksot

Asumiskokeilun tarkoituksena on kartoittaa vammautuneen mahdollisuudet itsenäiseen asumiseen, avuntarve ja soveltuvat asumisvaihtoehdot. Samassa yhteydessä kartoitetaan tarvittavat apuvälineet ja asunnon muutostyöt. Kestoltaan asumiskokeilut ovat yleensä 1–3 kuukauden luokkaa.

Asumiskokeilun kustannukset (vuokra, palvelu-/avustusmaksu ja ateriat) korvataan todellisten kulujen mukaan. Asumiskokeiluja järjestetään mm. palvelutaloissa. Asumiskokeilu voidaan järjestää ohjatusti myös kuntoutujan kotona yhteistyössä kotikunnan kanssa.

Palveluasuminen - ks. kohta 7.

3. Henkilökohtaiset apuvälineet

Lainkohta

7 §:n 2 momentin 3) kohta:

Kuntoutuksen kustannuksina korvataan vamman tai sairauden aiheuttamien toiminnan rajoitusten vuoksi tarpeellisten apuvälineiden määräämisestä, sovittamisesta, hankkimisesta, käyttöön luovuttamisesta, käyttöön harjaannuttamisesta sekä huollosta tai uusimisesta aiheutuvat kustannukset.

Perustelut

Apuvälineillä tarkoitetaan ensinnäkin kaikkia terveydenhuollon lainsäädännön apuvälineiksi katsomia välineitä sekä sellaisia muita apuvälineitä, joita vahingoittunut tarvitsee vamman aiheuttamien toimintarajoitusten vuoksi. Kun on kyse sairaanhoidon apuvälineistä, ne korvataan tapaturmavakuutuslain mukaisena sairaanhoitona. Apuvälineen tarve ratkaistaan pääasiassa kunnallisen terveydenhuollon piirissä. Vakuutuslaitos maksaa apuvälineestä aiheutuvat kustannukset, kun sen tarve johtuu korvattavasta vammasta. Terveydenhuolto neuvottelee tarvittaessa korvausvelvollisen vakuutuslaitoksen kanssa ennen apuvälineen

antamista. Korvattavia ovat myös sellaiset apuvälineet, joilla voidaan parantaa liikkumismahdollisuuksia, kuten auton käsihallintalaitteet ja ohjaustehostin. (HE 259/90, s. 41)

Korvattavia apuvälineitä ovat edelleen entisen korvauskäytännön mukaisesti vaikeasti vammaiselle tarkoitettut toimintakykyä lisäävät viestintävälineet, esimerkiksi puhelin, autopuhelin ja tekstitelevisiion lisälaite ja tulkkikoneet. Samoin korvattavia apuvälineitä ovat kodinkoneet, jotka auttavat suoriutumaan omatoimisesti jokapäiväisistä askareista, esimerkiksi pesukone, mikroaaltouuni, yleiskone ja niin edelleen. Korvattavuuden edellytyksenä on, että tällaisen apuvälineen tarve johtuu korvattavasta vammasta tai sairaudesta. Tällaisia apuvälineitä voidaan osittain antaa myös vammaispalvelulain mukaisena palveluna, jolloin kunnalla on oikeus saada maksamansa kustannus takaisin vakuutuslaitokselta.

Jos vamma edellyttää muutostöitä vakiomalliseen apuvälineeseen, korvataan lisäkustannukset kokonaisuudessaan. Kalliita apuvälineitä kustannettaessa apuväline voidaan myös antaa vammaisen käytettäväksi niin, että väline jää vakuutuslaitoksen omistukseen. Korvattavia voivat olla myös kotona tarvittavat opiskelua helpottavat apuvälineet, joita vammaisella ei ole oikeutta saada kunnan koulutoimen kautta. (HE 259/90, s. 41)

Kuntoutuksena korvataan apuvälineitä, joiden tarve johtuu korvattavasta vammasta. Tavoitteena on apuvälineiden avulla vähentää tai poistaa toiminnanrajoitteista aiheutuvaa haittaa ja näin parantaa vammautuneen henkilön omatoimisuutta ja liikkumismahdollisuuksia sekä selviytymistä päivittäisestä elämästä.

Eri apuvälineiden tarve vaihtelee riippuen vamman laadusta ja toimintakyvystä. Apuvälineen korvattavuus tulee ratkaista erikseen kussakin yksittäistapauksessa vammautuneen tarpeen perusteella.

Kuntoutuslain perusteella korvataan tavanomaisen tasoiset lääkinnällisen apuvälineet, lisäksi korvattavaksi voi tulla eräitä muita apuvälineitä. Tavanomaista tasoa paremman

tasoisesta apuvälineestä aiheutuneet kustannukset voidaan korvata vain, jos sen käyttäminen mahdollistaa työkyvyn palautumisen tai henkilökohtaisen avun tarpeen olennaisen vähentymisen. Tavanomaista tasoa arvioitaessa otetaan huomioon lääketieteen ja apuvälinetekniikan kehittyminen.

3.1. Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden tarpeen arviointi ja hankintaprosessi

Tähän on kuvattu lyhyesti apuvälineiden tarpeen arviointia ja hankintaa sekä eri toimijoiden tehtäviä apuvälineiden hankintaprosessissa.

Asiaa on kuvattu tarkemmin 6/2015 julkaistussa Suositus liikennevakuutuksesta korvattavien apuvälineiden luovutuksen yhteistyömalliksi -ohjeistuksessa. Suositus löytyy mm. LVK:n sivuilta osoitteesta www.lvk.fi.

Apuvälineen tarpeen voi havaita joko asiakas itse tai hänen lähihenkilönsä tai sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen. Apuvälinetarpeen havainneen tulee olla yhteydessä hoidosta ja kuntoutuksesta vastaavaan yksikköön julkisessa terveydenhuollossa ja selvittää sitä kautta miten tarvittavien apuvälineiden tarkempi tarvearviointi toteutetaan kuntoutujan asuinkunnassa. Julkisen terveydenhuollon tehtävänä on käynnistää apuvälineen hankintaprosessi.

Apuvälineen hankintaprosessi käynnistyy **apuvälinetarpeen arvioinnilla**, jonka suorittaa apuvälinepalveluista vastaava julkisen terveydenhuollon yksikkö. Tämä voi olla erikoissairaanhoidossa tai perusterveydenhuollossa toimiva apuvälinekeskus tai apuvälineyksikkö sairaanhoitopiiri-kohtaisten toimintatapojen mukaisesti. Tarpeen arvioinnin tekee apuvälinealan asiantuntija, esimerkiksi fysio- tai toimintaterapeutti tai kuntoutusohjaaja. Apuvälinetarpeen arviointia seuraa **sovitus- ja kokeiluvaihe**. Arviointiin, sovitukseen ja kokeiluun voi sisältyä kotikäyntejä.

Apuvälinetarpeen arvioinnin lähtökohtana on, että asiakas saa oikeaan aikaan käyttöönsä tarpeelliset, tarkoituksenmukaiset ja soveltuvat apuvälineet.

Tarpeen arviointi-, sovitus- ja kokeiluvaiheiden jälkeen apuvälinealan asiantuntija julkisen terveydenhuollon yksiköstä laatii asiakkaan apuvälinetarpeesta lausunnon. Lausunnossa

tulee kuvata asiakkaan toimintakyky, vamman aiheuttamat toiminnan rajoitteet sekä asiakkaan käytössä olevat vastaavat apuvälineet. Lausunnossa on perusteltava apuvälineen tarve. Lausuntoon on kirjattava lyhyesti, miten arviointi- ja sovitusvaihe on toteutettu ja mainittava vaihtoehtoiset apuvälineet, jotka ovat olleet mukana arvioinnissa ja sovituksessa. Asiakkaalle soveltuvin apuväline on syytä esitellä tarkemmin kuin muut sovitetut apuvälineet ja perustella miksi eri vaihtoehtoista on päädytty suositteluun juuri tätä apuvälinettä. Lausunnossa on tärkeää kertoa myös apuvälineen hankintahinta.

Julkinen terveydenhuolto voi

- a) **tilata ja maksaa** apuvälineen ensin ja periä kustannukset jälkikäteen korvausvastuussa olevalta vakuutuslaitokselta. Myös tämä menettely edellyttää apuvälinetarpeesta laaditun lausunnon toimittamista vakuutuslaitokselle.
- b) lähettää apuvälinetarpeesta laaditun lausunnon ja apuväline-ehdotuksen vakuutusyhtiöön. Vakuutuslaitos käsittelee julkisen terveydenhuollon tekemän lausunnon **maksusitoumuspyyntönä**. Maksusitoumuspyynnön perusteella vakuutuslaitos tekee korvauspäätöksen ja antaa maksusitoumuksen apuvälinearvion tehneelle julkisen terveydenhuollon ammattihenkilölle. Vahingoittuneelle annetaan kirjallinen perusteltu päätös. Maksusitoumuksen pohjalta terveydenhuolto ostaa apuvälineen ja perii aiheutuneet kustannukset jälkikäteen vakuutusyhtiöstä. Mikäli vakuutuslaitos maksusitoumuksella ohjaa apuvälineen hankkimisen sopimuskumppanille, ilmoittaa se tästä julkiselle terveydenhuollolle.

Julkinen terveydenhuolto ja apuvälinetoimittaja luovuttavat apuvälineen asiakkaalle ja huolehtivat käytön opetuksesta. Lisäksi se antaa ohjeet apuvälineen huoltoon, korjausta ja palautusta varten.

Apuvälinetarve voi nousta esille myös laitospäättämisen aikana. Tällöin apuvälinetarvetta arvioidaan yhteistyössä sairaanhoitopiirin hoitovastuussa olevan yksikön sekä vammautuneen ja hänen lähipiirinsä kanssa. Laitoksen tulee toimittaa arvionsa ja ehdotuksensa kuntoutuksen seurannasta vastuussa olevalle julkisen terveydenhuollon yksikölle, joka käynnistää käytännössä apuvälineen hankintaprosessin

sairaanhoitopiirikohtaisten toimintaohjeiden mukaisesti ja laatii varsinaisen maksusitoumuspyynnön vakuutusyhtiöön.

3.2. Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineillä tarkoitetaan tavanomaisen taseisia välineitä, laitteita, tarvikkeita, ohjelmia tai vastaavia muita ratkaisuja, jotka **tukevat, ylläpitävät tai parantavat vahingoittuneen työkykyä tai toimintakykyä päivittäisissä toiminnoissa tai ehkäisevät työ- tai toimintakyvyn heikentymistä.**

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa lääikinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta (1326/2010, myöh. apuvälineasetus) on määritetty, että lääikinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä luovutettavien välineiden, laitteiden, tarvikkeiden, tietokoneohjelmien sekä muiden ratkaisujen tarkoituksena on **edistää potilaan kuntoutumista, tukea, ylläpitää tai parantaa toimintakykyä jokapäiväisissä toiminnoissa taikka ehkäistä toimintakyvyn heikentymistä** (apuvälineasetuksen 1 §:n 2 momentti).

Sen suhteen, mitä apuvälineitä pidetään lääikinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä, ei ole yhdenmukaista tarkempaa määritelmää. Yleisenä standardina voidaan kuitenkin pitää kansainvälistä SFS-EN ISO 9999 apuvälineluokitusta, jota käytetään myös terveydenhuollon sairauskertomusjärjestelmässä.

Sitä, mitä lääikinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä julkisesta terveydenhuollosta myönnetään lääikinnällisenä kuntoutuksena, määritetään yleensä sairaanhoitopiirien lääikinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluiden saatavuusperusteissa.

3.2.1. Esimerkkejä lääikinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä

Tämän otsikon alla käsitellään tavallisimpia lääikinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä, joita vaikeasti vahingoittunut voi tarvita liikkumisen mahdollistamiseksi. Vakuutuslaitos ratkaisee aina lääikinnällisen kuntoutuksen apuvälineen korvattavuuden tapauskohtaisesti.

Lääikinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä:

- Apuvälineet henkilökohtaiseen lääketieteelliseen hoitoon (mm. painevaatteet, painehaavaumia ennaltaehkäisevät istuintyyny ja patjat, seisomateline)
- Välineet taitojen harjoittamiseksi (mm. kuntoutuksen harjoitusohjelmat)
- Ortoosit ja proteesit (mm. ylä- ja alaraajaproteesit, ortopediset jalkineet)
- Henkilökohtaisen hygienian ja suojan välineet (mm. turvakypärä, kelaushanskat, tynkäsuojat, pukeutumisen ja peseytymisen apuvälineet)
- Liikkumisen apuvälineet (mm. kävelyn apuvälineet, pyörätuolit, sähköpyörätuolit, sähkökäyttöinen invamopo, siirtymisen apuvälineet, pyörällinen nostolaite)
- Kodinhoitovälineet (mm. keittiössä tarvittavat pienapuvälineet)
- Asuntojen ja muiden tilojen varusteet ja lisälaitteet (erikoistyy- tai vuodepöytä, erikoistuoli, erikoistyynt- ja tuet, sängyt, porraskiipijä, siirrettävät luiskat)
- Kommunikoinnin, tiedonsaannin ja tiedonvälityksen apuvälineet (mm. näkemisen ja kuulemisen apuvälineet, puheen apuvälineet, kommunikoinnin apuvälineet, tietokoneen ja puhelimen käytön apuvälineet)
- Esineiden ja laitteiden käsittely- ja kuljetusvälineet (mm. ympäristönhallintalaitteet, otteiden pidentimet)
- Vapaa-ajan välineet ja leikkivälineet (mm. harjoitusvälineenä käytettävät lelut)

3.3. Muut kuin lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet

Vaikeasti vahingoittuneelle voidaan korvata toimintakyvykkuntoutuksena myös muita kuin lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä. Korvattavia apuvälineitä ovat esim. auton muutostyöt ja lisälaitteet sekä harrastusvälineiden lajikohtaisista apuvälineistä aiheutuvat erityiskustannukset ja kiinteistönhoidon apuvälineet.

3.3.1. Ajoluvan hankkiminen vammautumisen jälkeen

Autoa tarvitsevalle korvataan terveysperusteinen ajokyvyn arviointi hoitavan lääkärin suosituksen perusteella. Lisäksi voidaan korvata ajoluvan suorittamisesta tai uusimisesta aiheutuvat lisäkustannukset.

Ajokortin hankkimista ei pidetä kuntoutuslain perusteella korvattavana, mutta joissain tilanteissa ajoluvan uusiminen voi tulla korvattavaksi liikennevakuutuslain nojalla vahingosta aiheutuneena ylimääräisenä kuluna.

3.3.2. Avustus auton hankkimiseksi työmatkoja varten

Avustusta tai lainaa myönnetään vaikeasti vammaiselle auton tai muun kulkuneuvon hankkimista varten silloin, kun kulkuneuvon tarve johtuu vamman aiheuttamista rajoituksista käyttää julkisia kulkuneuvoja työmatkojen tekoon. Tarve voi johtua liikuntavammasta, mutta myös muusta vammasta, joka aiheuttaa rajoituksia käyttää yleisiä kulkuneuvoja työmatkoilla. Korvausta auton hankkimisen kuluista ei voi saada toimintakykykuntoutusta koskevan kuntoutuslain 7 §:n nojalla, joten tukea hankintaan voi saada vain työssä käyvä henkilö.

Auton hankkimiseen liittyviä periaatteita on kuvattu tarkemmin Ammatillisen kuntoutuksen korvaustoimen ohjeessa kohdassa 6.8. Auto ja sen lisävarusteet. Ohje löytyy mm. LVK:n sivuilta osoitteesta www.lvk.fi

3.3.3. Auton lisälaitteet ja muutostyöt

Korvattavaksi voivat tulla vain vamman vuoksi tarpeelliset lisälaitteet ja muutostyöt. Auton apuvälineinä ei korvata laitteita tai muita varusteita, jotka kuuluvat tavallisesti uusien autojen perusvarusteluun tai joiden käyttöön laki velvoittaa.

Lähtökohtana auton apuvälineiden, kuten muidenkin apuvälineiden, korvaamisessa on, että vahingon torjunta- ja rajoittamisvelvollisuusperiaatteen mukaisesti vahingoittuneen tulee valita mahdollisimman kokonaistaloudellinen ratkaisu. Tämän vuoksi jo autoa valittaessa tulee selvittää apuvälineiden soveltuvuus ja muutostöiden tarve ko. autoon (esim. pyörätuolin käytön vaatima riittävä sisäkorkeus). Kun on kyse yksittäisen apuvälineen hankinnasta, korvataan edullisin tarkoitukseen soveltuva apuväline.

Auton lisävarusteista (esim. polttoainetoiminen lisälämmitin, sähköstätöinen etuistuin) katsotaan aiheutuvan korvattavia lisäkustannuksia vain, jos ajoneuvon hankinnasta ylipäänsä on aiheutunut vamman vuoksi ylimääräisiä kustannuksia. Korvattavaa vahinkoa määriteltäessä on otettava huomioon verovaikutus. Jos vaikeasti vammaiselle henkilölle

myönnettävä autoveron palautus ylittää näiden lisävarusteiden kustannukset, ei korvattavaa vahinkoa synny.

Vakuutusoikeus on täsmentänyt veroedun huomioimista auton lisävarusteiden ja apuvälineiden korvaamisessa. VAKO totesi ratkaisussaan (dnro. 2764/2018/5415, 20.12.2018), että autoverolain nojalla saatu autoveronpalautus vähentää auton lisävarusteiden ja apuvälineiden hankkimisesta aiheutuvia todellisia lisäkustannuksia. Vakuutusoikeuden mukaan vakiintuneen oikeuskäytännön perusteella verohyöty on tullut ottaa huomioon auton lisävarusteiden ja apuvälineiden hankkimisesta aiheutuvia kohtuullisia kustannuksia arvioitaessa. VAKO katsoi, että korvauskäytännön yhtenäisyyskin huomioon ottaen korvausta, jonka vakuutuslaitos on auton lisävarusteiden ja apuvälineiden hankkimisesta aiheutuneiden kustannusten osalta myöntänyt, on pidettävä tapauksessa kohtuullisena ja riittävänä.

Jos vamman puolesta apuvälineenä tarpeellinen laite on osa lisävarustepakettia, johon kuuluu myös ei-korvattavia lisävarusteita, lisävarustepaketista korvataan korvatus vamman puolesta tarpeellisen apuvälineen osuus edellyttäen, että tarpeellisen apuvälineen osuus on luotettavasti selvitettävissä. Jos tarpeellisen apuvälineen osuus lisävarustepaketin kokonaishinnasta ei ole erotettavissa, voidaan korvattava määrä arvioida.

Laitteiden siirto toiseen autoon korvataan auton kohtuullisen vaihtovälin mukaan. Kohtuullisena vaihtovälinä voidaan pitää 5 vuotta tai 100 000 ajokilometriä. Laitteiden uusiminen korvataan laitteiden käyttöiän mukaan. On huomioitavaa, että laitteiden käyttöiät ovat hyvin pidettyinä huomattavan pitkiä, joten niiden uusimisvälit ovat useita vuosia.

Esimerkkejä auton apuvälineistä ja muutostöistä:

- käsihallintalaitteet sekä ohjauspyörään asennettavat hallintalaitteet, rattinuppi
- autoon siirtymisen apuvälineet, nostimet ja hissit
- pyörätuolin nostorobotti
- vilkun, valojen ja tuulilasin pyyhkimien säätimien siirrot tai muutostyöt

- poljinratkaisut
- pyörätuolin kiinnitysjärjestelmä
- polttoainetoiminen lisälämmitin ja sen kauko-ohjain
- erityisistuimet, kääntöistuimet
- auton lattian madallus
- pakettiauton muuttaminen pyörätuolin käyttäjälle soveltuvaksi

Automaattivaihteisto

Automaattivaihteiston korvaaminen edellyttää, että se on tarpeen vahingosta aiheutuneiden toiminnanrajoitteiden vuoksi. Automaattivaihteiston lisäkustannukset voidaan lisäksi korvata vain, jos ajoneuvon hankinnasta ylipäänsä on aiheutunut vamman vuoksi ylimääräisiä kustannuksia. Korvattavaa vahinkoa määriteltäessä on otettava huomioon verovaikutus. Jos vaikeasti vammaiselle henkilölle myönnettävä autoveron palautus ylittää automaattivaihteiston (verollisen) lisähinnan, ei korvattavaa vahinkoa synny.

Jos automaattivaihteisto on tarpeellinen liikennevahingon vuoksi, mutta korvauksenhakija ei ole oikeutettu autoveron palautukseen, korvataan automaatin hankinnasta aiheutunut kohtuullinen lisähinta (verollinen hinta) korvauksenhakijalle. Näissäkin tilanteissa automaattivaihteiston lisäkustannuksen korvaaminen edellyttää, että on selvitetty siitä aiheutuvan ylimääräisiä kustannuksia. Jos hankittu automalli on saatavissa vain automaattivaihteisena tai automaattivaihteisto on vakiovaruste, korvattavia lisäkustannuksia ei synny.

Laissa tarkoitettuina kohtuullisina kustannuksina automaattivaihteiston osalta pidetään enintään 2 530 €. Automaattivaihteistoon rinnastetaan myös sitä toiminnallisesti vastaavat vaihteistoratkaisut (esim. ns. robottivaihteistot).

Jos auto on hankittu käytettynä, korvauksen hakijan on osoitettava, että automaattivaihteisto on nostanut auton ostohintaa. Tällöinkin tehdään ikävähennys samoin perustein kuin kohdassa ”käytetyn ajoneuvon lisävarusteiden ja apuvälineiden korvattavuus”.

Käytetyn ajoneuvon lisävarusteiden ja apuvälineiden korvattavuus

Ajoneuvon tavanomaisten lisävarusteiden ei voida katsoa nostavan käytetyn ajoneuvon arvoa siinä määrin, että varusteiden hankinnasta voitaisiin katsoa aiheutuvan vammautuneelle erityistä korvattavaa kuluja. Tyypillisiä edellä mainittuja varusteita ovat mm. ns. tehdaslisävarusteet sekä tietyt jälkiasenteiset varusteet (esim. lohkolämmitin, polttoainekäyttöinen lisälämmitin). Em. varusteiden hankinta on myös useimmiten perusteltua muutenkin kuin vammasta aiheutuvien rajoitteiden vuoksi.

Yksinomaan vammasta aiheutuneiden rajoitteiden vuoksi tarpeellisten ja yksilöllistä toiminnanrajoitetta kompensoivien varusteiden (käsihallintalaitteet, henkilönostimet ym.) voidaan katsoa korottavan käytetyn ajoneuvon arvoa. Em. varusteiden hankintakulusta voidaan tehdä ikävähennys 20 % vuotuisin poistoin, jolloin viisi vuotta tai sitä vanhempien varusteiden ei enää katsottaisi nostavan käytetyn ajoneuvon arvoa. Käytettyjen apuvälineiden aiheuttama lisäkustannus on kyettävä osoittamaan riittävän luotettavasti.

3.3.4. Kiinteistöhoidon välineet

Vaikeasti liikuntavammaiselle voi tulla korvattavaksi asuinkiinteistön hoidon apuvälineenä päältä ajettava ruohonleikkuri tai lumilinko, jolla hän pystyy itse huolehtimaan kiinteistön hoidosta. Päältä ajettavan leikkurin sijaan voi tulla korvattavaksi myös mönkijään kiinteistöhoitoa varten tarvittavat lisälaitteet, vaikka mönkijää ei korvatakaan.

Esimerkki: Tapaturmalautakunta on 26.4.2005 päivätyssä päätöksessään 4824/2004 katsonut, että päältä ajettava ruohonleikkuri lumilevyineen, lumiketjuineen ja pyöräpaineineen oli reisiamputoidulle henkilölle tarpeellinen apuväline.

Moottorikelkkoja ja mönkijöitä ei ole korvattu toimintakykyä edistävinä apuvälineinä. Joissakin tapauksissa tulee arvioida näiden korvaamista työssä tarvittavana apuvälineenä.

Esimerkki: Liikennevahingon seurauksena alaraajahalvaus. Vahingonkärsinyt asui omakotitalossa, jonka etäisyys tielle oli 100 m ja lähimpiin palveluihin

10 km. Vamman vuoksi hän ei voinut käyttää perheen käytössä ollutta henkilöautoa, vammaispalvelulain nojalla hänelle oli myönnetty neljä yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa. Vahingonkärsinyt haki korvausta maastomoottorijoneuvon hankintaan. Sillä hän hoitaisi päivittäiset asiointimatkinsa ja voisi harrastaa kalastusta ja marjastusta. VAKO katsoi, ettei maastomoottorijoneuvoa voitu pitää liikennevahingossa saatujen vammojen vuoksi tarpeellisena apuvälineenä. (12708/95/3263, 10.10.1996)

3.3.5. Omatoiminen harjoittelu ja soveltavan liikunnan välineet

Kotiin hankittavia tavanomaisia kuntoiluvälineitä (kuntopyörä, soutulaite, kuntosalilaitteet) ei sellaisinaan pidetä kuntoutuslaissa tarkoitettuina toimintakykykuntoutuksen apuvälineinä. Sen sijaan esim. moottoriavusteinen poljentalaite (esim. Motomed tai Thera trainer) raajojen toimintakyvyn ja kestävyyskunnan ylläpitämiseksi voi olla korvattava kuntoutusväline.

Aktiivinen kuntoilu edistää toimintakykyä. Omatoimisesta harjoittelusta aiheutuvien kustannusten korvausarvio tehdään tapauskohtaisesti. Korvattavuutta arvioitaessa on tarpeen hankkia hoitavalta lääkäriltä tai fysioterapeutilta lausunto, josta ilmenee toiminnan tarkoitus ja tavoite sekä vahingoittuneen aktiivisuus ja omatoimisuus.

Tavanomaisia harrastusvälineitä ei korvata kuntoutuksen apuvälineinä. Vammautuneet saattavat kuitenkin tarvita erityisiä liikuntarajoitteisille tarkoitettuja soveltavan liikunnan välineitä, joita ovat mm. käsipolkupyörä, peli- ja tanssipyörätuoli sekä hiihto-, laskettelu-, jääkelkat/-pulkat ja tuet. Nämä erityisvälineet poikkeavat tavanomaisista harrastus- ja liikuntavälineistä siinä suhteessa, että niiden tarve johtuu yksinomaan vamman aiheuttamista toiminnanrajoituksista.

Harrastuksen aloitusvaiheessa on suositeltavaa ohjata vahingoittunut ensin vuokraamaan tällainen väline esimerkiksi toimintavälineitä ja vammaisurheilun- ja liikunnan apuvälineitä vuokraavien tahojen yhteisestä verkkopalvelusta www.valineet.fi Jos käyttökokemukset ovat hyviä, voidaan väline korvata omaan käyttöön. Tällöin korvataan välineen hankinnasta ja mahdollisesta uusimisesta aiheutuvat kustannukset, mutta asiakkaan itse maksettavaksi jäävät käyttö- ja huoltokulut. Ympärivuotisen

liikuntaharrastuksen mahdollistamiseksi on yksilöllisten perustelujen pohjalta voitu korvata yksi talvi- ja yksi kesäliikuntaväline. Kilpailukäyttöön tarkoitettuja urheiluvälineitä ei korvata.

Välineen uusimisen korvaaminen harkitaan tapauskohtaisesti ja arvioinnissa otetaan huomioon mm. harrastuksen luonne, välineen tekninen käyttöikä ja käyttömäärä.

4. Asunnon apuvälineet ja muutostyöt

Lainkohta

7 §:n 2 momentin 4) kohta:

Kuntoutuksen kustannuksina korvataan vaikeasti vammaisille henkilöille tarpeellisista ja kohtuullisiksi katsottavista vakinaiseen asuntoon tarvittavista apuvälineistä ja laitteista sekä asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset; asunnon muutostöiden kustannusten korvaukseen on oikeus enintään kerran viidessä vuodessa, jollei erityisen painavia syitä ole aikaisemmin tehtäville muutostöille.

Perustelut

Vaikeasti vammaisille henkilöille korvataan vakinaiseen asuntoon tarvittavista apuvälineistä ja laitteista sekä asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset. Asunnon apuvälineet ja laitteet on tähän asti korvattu tapaturmavakuutuksessa silloin, kun ne ovat olleet liikkumisen ja muiden päivittäisten toimintojen vuoksi tarvittavia irrotettavissa olevia apuvälineitä, kuten porraskaiteita tai -luiskia, liikkumista helpottavia muita laitteita ja peseytymistä helpottavia tukia.

Korvattaviksi tulisivat tapaturmavakuutuksessa tämän säännöksen perusteella myös kiinteät muutostyöt kuten kulkuteiden parantaminen, hissien rakentaminen ja ovien leventäminen ynnä muut näihin rinnastettavat muutostyöt. Asunnon muutostöinä ei korvata normaaleja asumistasoon liittyviä peruseräparannustoimenpiteitä, vaan muutostarpeen tulee johtua korvattavasta vahinkotapahtumasta ja vamman aiheuttamista rajoituksista.

Asunnonmuutostöitä korvataan enintään kerran viidessä vuodessa, ellei ole erityisiä syitä korvata niitä useammin. Tällainen erityinen syy voi olla esimerkiksi perhetilanteen muuttuminen, kun vahingoittunut muuttaa pois vanhempiensa luota tai perheen kasvamiseen liittyvät syyt. Liikennevakuutuksen perusteella on tähänkin saakka korvattu tarpeelliset asunnon muutostyöt vahingonkorvausperusteella. (HE 259/90, s. 41–42)

4.1. Vakituinen asunto muutostöiden kohteena

Asunnon muutostyöt ovat lähtökohtaisesti tarkoituksenmukaista toteuttaa kunnan sosiaalitoimen toimesta. Kunta voi laskuttaa muutostöistä aiheutuneet kulut vakuutusyhtiöltä, joka korvaa ne kunnalle liikennevakuutuslainsäädännön mukaisesti.

Asunnonmuutostyöselvittely käynnistyy aina kotikunnan terveydenhuollon edustajan sekä rakennusalan ammattihenkilön kotikäynnillä. Kotikäynnin jälkeen terveydenhuollon edustaja laatii kirjallisen lausunnon tarvittavista muutostöistä. Rakennusalan asiantuntija laatii töistä rakennusteknisen työselosteen ja kustannusarvion. Työselosteen pohjalta pyydetään paikallisilta rakennusurakoitsijoilta tarjoukset muutostöiden toteutuksesta.

Asunnon muutostöiden korvaaminen edellyttää, että kyseessä on vaikeasti vahingoittuneen vakinaiseen asuntoon tehtävät muutostyöt. Vakinaisen asunto on se, jossa vammautunut suurimman osan ajastaan tosiasiaassa asuu. Vakinaisen asunto voi olla joko omistus- tai vuokra-asunto.

Asunnon muutostöitä korvattaessa muutostarpeen tulee johtua vahinkotapahtumasta ja siitä aiheutuneista toimintakyvyn rajoitteista. Asunnon muutostöiden tavoitteena on, että henkilö pystyy toimimaan mahdollisimman itsenäisesti ja omatoimisesti omissa kodissaan ja sen lähiympäristössä.

Toimintakyvystä ja tarpeellisiksi katsottavista muutostöistä tarvitaan kuntoutusohjaajan, toimintaterapeutin tai fysioterapeutin lausunto.

Esimerkki: Korvausta haettiin pysyvästi laitoshoitoon sijoitetun henkilön puolison hankkimaan uuteen asuntoon tehdyistä muutostöistä sillä perusteella, että muutostyöt mahdollistivat pitempiaikaisen oleskelun ja

yöpymisen kotilomien aikana. VKK: Ei korvattava, koska kyseinen huoneisto ei ole pysyvästi laitoshoidossa olevan vakinainen asunto. VAKO: kuten VKK (05002/92/3182, 2.11.1992)

Esimerkki: Kesäasunnon muutostyöt eivät olleet korvattavia vakinaisen asunnon muutostöinä eikä muullakaan perusteella. (VAKO 07994/96/1965, 9.6.1997)

Esimerkki: VAKO: asuntovaunun oven leventäminen ei ollut asunnon muutostyönä korvattava, eikä muutenkaan vammojen vuoksi tarpeellista kuntoutusta. (08320 ja 02317/95/2945, 24.9.1996)

4.2. Mitkä muutostyöt voivat olla tarpeen?

Muutostöitä voidaan korvata pysyvästi vaikeasti vahingoittuneille, jotka tarvitsevat muutostöitä päivittäisistä toiminnoista suoriutuakseen.

Peseytymisen ja päivittäisen hygienian hoidon kannalta tarpeellisia muutostöitä voivat olla esimerkiksi:

- wc-istuimen siirto ja/tai vaihtaminen
- erikoismallinen pesuallas ja altaan vierelle laskutaso
- kylpyammeen poisto
- kalusteiden sijoittaminen sopivalle korkeudelle
- toimintakyvyn kannalta välttämättömät laudemuutokset

Ruoanvalmistuksen ja aterioinnin kannalta tarvittavia muutostöitä voivat olla esimerkiksi:

- kaapistojen asentaminen oikealle korkeudelle
- sähkötoimisesti korkeussäädettävien yläkaapistojen korvaaminen edellyttää, että toimintarajoitteet estävät yläkaapiston käytön ja että keittiössä ei ole riittävästi säilytystilaa alakaapistoissa
- altavapaa työtaso

- tavallista korkeammalle asennettu sivulle aukeava erillisuuni ja tasoliesi, uudisrakennuksissa erillisuuni samoin kuin tasoliesi katsotaan tavanomaisiksi kodinlaitteiksi

Astianpesukonetta, mikroaaltouunia, pesukonetta ja kuivausrumpua pidetään niin tavanomaisina kotitalouden käyttöesineinä, ettei niiden hankintakustannuksia korvata asunnon muutostöiden ohessa.

Asunnossa ja sen lähiympäristössä liikkumisen kannalta tarvittavia muutostöitä voivat olla esimerkiksi:

- ovien tai oviaukkojen riittävä leveys esim. pyörätuolin käyttöä varten
- pienissä tiloissa liukuovien asentaminen tavallisten tilalle
- itsenäistä liikkumista estävien kynnykset: niiden poisto tai luiskien asennus
- mikäli asunnon tasoerot – ulkoa sisään tai asunnon sisällä – ovat liian korkeat luiskille tai asuintilat sijaitsevat kahdessa kerroksessa, saattaa porrashissi tms. olla välttämätön apuväline itsenäiselle liikkumiselle
- asunnon ulko-ovien edustojen muutostyöt (tasot, luiskat, lumilippa yms.).
- ympäristönhallintalaitteet kuten ovenavauskoneisto
- kulkureittien päällystäminen ja kattaminen kohtuulliselta alalta
- kevytrakenteinen autokatos

Esimerkki: Vahingonkärsinyt oli liikenneonnettomuudessa 10/70 vammautunut niin, että hänen vasen jalkansa jouduttiin amputoimaan reiden tasolta. Liikkumista vaikeutti myös oikean polven nivelrikko. Hän liikkui kyynärsauvoja ja joskus pyörätuolia käyttäen. Vakuutuslaitos korvasi asunnon muutostöinä luiskalla varustettujen ulkoportaiden rakentamisen, autotallin oven vaihdon, saunan lauteiden uusimisen sekä sisäportaiden askelmien ja kaiteiden uusimisen. Kustannukset näistä olivat yhteensä n. 28 000 mk (v. 1996). Vahingonkärsinyt haki näiden lisäksi korvausta ulkoportaiden päälle rakennettavasta ulkokatoksesta. Tämän korvaamista

hän perusteli sillä, että katolta putosi lumi portaiden ja luiskan päälle ja jäätyessään teki kulun vaaralliseksi.

VKK:n kuntoutuslautakunta katsoi, ettei ulkokatoksen rakentaminen ollut korvattava. Sisäänkäynti oli talon päädyssä, eikä siihen pudonnut katolta lunta. Lippa ei myöskään suojaisi tuulen mukanaan tuomalta lumelta. Lisäksi samassa talossa asuva vahingonkärsineen veli voisi huolehtia portaiden liukkaudentorjunnasta.

Vahingonkärsinyt valitti vakuutuslaitoksen kielteisestä ratkaisusta VAKO:on. VAKO:lle hän esitti kaupungin rakennustarkastajan lausunnon, jonka mukaan portaiden kattamista oli pidettävä tarpeellisena, koska se helpottaisi talvella sisäänkäyntiä vähentämällä lumenpääsyä portaikkoon ja vaimentaen tuulen vaikutusta.

VAKO velvoitti vakuutuslaitoksen korvaamaan ulkokatoksen rakentamisesta aiheutuvat kustannukset yhteensä 20 000 markalla. Perustelujen mukaan ulkokatoksen rakentamista oli pidettävä tarpeellisena vammojen vuoksi. Kohtuullisena summana voitiin pitää enintään 20 000 markan kustannuksia. (04364/97/497, 3.2.1998)

VAKO: luiskan liukkaudentorjumiseksi suojakatoksen rakentaminen ja luiskan sivustan lasittaminen ei ollut perusparannusta, vaan korvattava asunnon muutostyö. (02426/93/1777, 16.6.1993) (VKK samalla kannalla)

4.3. Muutostöihin liittyvät muut kustannukset

Asunnon muutostöiden yhteydessä korvattavaksi tulevat myös kohtuulliset muutostöiden suunnittelukustannukset, muutostöistä aiheutuvat putki- ja sähkötyöt sekä lisäksi niihin liittyvät lattia-, seinä- ja kattopintojen korjaamisesta aiheutuvat kustannukset.

Samoin korvataan pihan päällystämisen edellyttämät maansiirto- ja muut työt. Sen sijaan pihan salaojitusta ja kaivojen tekoa pidetään perusparannuksena, eikä niistä aiheutuvia kustannuksia korvata.

4.4. Perusparannus

Kuntoutuslain nojalla ei korvata perusparannustoimenpiteitä. Perusparannustyöstä on kyse silloin, kun ratkaisulla nostetaan asunnon arvoa tai kun saneeraus olisi ilman vammautumistakin ollut tarpeen muutostyökohteen teknisen käyttöiän tai kunnan perusteella. Myös kalusteiden uusimisessa huomioidaan niiden tekninen käyttöikä ja kunto.

Rakennuksen hyötypinta-alan lisäämistä ja uusia rakennelmia ei yleensä korvata. Korvattavuutta arvioitaessa ratkaisevaa on se, onko lisäneliöiden rakentaminen tarkoituksenmukaisin ja edullisin tapa toteuttaa välttämättömät muutostyöt, vai olisiko tarkoituksenmukaisempaa tehdä muutostöitä jo olemassa olevissa tiloissa.

Esimerkki: Vammautunut oli tehnyt muutostöitä mm. rivitaloasuntonsa keittiöön ja saunaan. VKK oli esittänyt korvattavaksi keittiön osalta kaapistojen nostolaitteista asennuksineen aiheutuvat kustannukset, alakaappien poiston ja tiskipöydän uusimisen, kohtuuhintaisen kaappiuunin ja liesitason hankkimisen sekä saunan osalta oviaukon leventämisen, oven uusimisen ja lattiamateriaalin muuttamisen. Koko keittiökaapiston uusimista VKK ei pitänyt tarpeellisenä, vaan totesi, että jos se uusittaisiin kokonaan, korvattavaksi tulisi 1/4-osa kohtuuhintaisen kaapiston kustannuksista sekä asennustyöt. Saunan lauteiden osalta kyse oli saneerauksesta. VAKO: kuten VKK (05105/92/3182, 2.11.1992)

4.5. Asunnon hankkiminen tai rakentaminen vammautumisen jälkeen

Kun asunto vuokrataan, ostetaan tai rakennetaan vasta vammautumisen jälkeen, tulee ottaa huomioon toimintarajoitteista aiheutuvat tarpeet jo asunnon hankinta- tai rakennusvaiheessa ja asumisratkaisujen suunnittelussa. Tältä osin kyse on vahingon torjunnan ja rajoittamisen periaatteesta: vahingonkärsineen tulee osaltaan vaikuttaa siihen, että ylimääräiset kustannukset jäisivät mahdollisimman vähäisiksi.

Lähtökohtaisesti muutostöitä korvataan vammautumisen jälkeen hankittavaan tai rakennettavaan asuntoon suppeammin kuin ennen vammautumista hankittuun asuntoon, koska vamman aiheuttamia rajoitteita asumiselle tulee kohtuuden mukaan

ottaa huomioon jo asunnon hankinta- tai rakennusvaiheessa. Esimerkiksi pihan päällystämistä tai autokatosta ei pääsääntöisesti korvata vammautumisen jälkeen hankittuihin asuntoihin.

Asunnon muutostyöt korvataan enintään kerran viidessä vuodessa, ellei ole erityisen painavia syitä korvata niitä useammin.

Uudisrakennuskohteissa muutostyökustannuksina korvataan kohtuullinen tavanomaisen ja vammasta aiheutuvan erityisratkaisun välinen hinnanero. Esim. autokatoksen tai autotallin rakentamisesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata uudisrakennuksen yhteyteen, koska niiden rakentaminen on uudisrakennuskohteissa muutenkin tavanomaista. Kun rakennetaan uutta keittiötä ja valitaan uusia keittiökalusteita, työtasojen korkeuden valinta sekä vetolaatikostojen mukaan ottaminen kaapistoihin ovat tavanomaisia perusratkaisuja, jotka eivät aiheuta korvattavia lisäkustannuksia.

Esimerkki: Vammautunut oli perhetilanteen muuttumisen vuoksi muuttanut suurempaan asuntoon. Ostettu asunto oli vanha kaksikerroksinen omakotitalo, joka oli rakennettu rinnetontille. Sisäänkäynti ja asuinhuoneet sijaitsivat yläkerrassa, alakerrassa olivat autotalli ja saunatilat, joihin ei ollut yhteyttä sisäkautta. Yhteyden rakentamiseksi vaadittiin pyörätuolihissi, jonka hinta oli noin 170 000 mk.

Vakuutuslaitos katsoi, että pyörätuolihissi ei ollut korvattava, koska vammautunut oli hankkinut asunnon, jossa asuinkerroksen ja pohjakerroksen väliltä puuttuu kulkuyhteys, vaikka paikkakunnalta olisi ollut hankittavissa kohtuullisessa ajassa toinen asunto. Tällainen toinen asunto olisi voitu kohtuullisin kustannuksin muuttaa toimintarajoitusten kannalta soveltuvaksi. Vakuutuslaitos korvasi pihatöitä ja ovien muutostöitä. VakO: Ottaen huomioon, että vammautunut on hankkinut kyseisen omakotitalon vasta vammautumisen jälkeen, jolloin liikuntarajoitukset olisi voitu ottaa huomioon jo taloa hankittaessa, pyörätuolihissin rakentamisesta aiheutuvia kustannuksia ei voitu pitää laissa tarkoitettuina kohtuullisina kustannuksina (VakO 02306/94/355,

31.1.1995). Sama kanta tapauksessa VakO 03478/98/429, 10.2.1999, jossa tosin todettiin, että vakuutusyhtiön suorittama 95 000 markan korvaus (joka vastasi yksitasoiseen ok-taloon tehtäviä kohtuullisia muutostöitä) oli riittävä kattamaan laissa tarkoitetut kohtuulliset kustannukset.

VakO: Asuinhuoneen laajentaminen, kuistin ja autotallin rakentaminen sekä rakennuksen ulkokuorauksen uusiminen ja maalaus olivat lisärakentamista ja peruseränannusta, joka ei ollut kuntoutuskuluna korvattava.

Asuntovaunun oven leventäminen ei ollut asunnon muutostyönä korvattava, eikä muutenkaan vammojen vuoksi tarpeellista kuntoutusta.

(VakO 08320 ja 02317/95/2945, 24.9.1996)

Esimerkki: Vammautunut oli vammautumisensa jälkeen rakennuttanut ok-talon, ja hän vaati korvausta mm. terassin muuttamisesta tuulikaapiksi, korkeussäädettäviä keittiökaappeja sekä irrotettavien pyörätuoliluiskien ja pyörätuolin käytön vaatimien lisäneliöiden korvaamista. Vakuutuslaitos korvasi luiskat, mutta ei sen sijaan pyörätuoliluiskaa ja korkeussäädettäviä kaappeja eikä terassin muutostöiden 12 000 markan osuutta (lasittaminen).

VakO: Muutostyöt eivät kokonaan olleet tarpeellisia ja kohtuullisia, koska vammautunut oli rakennuttanut ok-talonsa vasta vammautumisensa jälkeen, jolloin toiminnan rajoitukset olisi voitu ottaa huomioon jo taloa suunniteltaessa ja rakennettaessa. Kohtuullisena korvauksena voitiin pitää 12 000 markkaa. Korkeussäädettäviä kaappeja ei voitu pitää tarpeellisina, koska vammautunut kykeni pyörätuolin lisäksi liikkumaan myös proteesin avulla ilman pyörätuolia. Asunnon lisäneliöistä aiheutuvien kustannusten korvaaminen ei kuulunut korvattaviin asunnon muutostöihin. (VakO 05014/96/1804, 28.5.1997)

5. Sopeutumisvalmennus

Lainkohta

7 §:n 2 momentin 5) kohta:

Kuntoutuksen kustannuksina korvataan sopeutumisvalmennuksesta kuntoutujalle aiheutuneet kustannukset mukaan lukien hänen omaisensa tai hänestä tosiasiallisesti huolehtivan henkilön sopeutumisvalmennuksessa mukanaolosta aiheutuneet välttämättömät matka- ja asumiskustannukset sekä tällaisen henkilön ansionmenetykset.

Perustelut

Sopeutumisvalmennuksesta kuntoutettavalle aiheutuvat kustannukset on korvattu voimassa olevien invalidihuoltolakien mukaisena kuntoutuksena. Sopeutumisvalmennusta korvataan muun muassa astmaatikkoille, pyörätuolin käyttäjille ja kuulovammaisille. (HE 259/90, s. 42)

Tähän säännökseen on korvattavaksi kirjattu myös korvauskäytännön mukaan aikaisemminkin korvattu lähiomaisen osallistuminen sopeutumisvalmennukseen. Kun omaisen mukanaolo on tarpeellista, korvataan kuntoutettavalle tästä aiheutuneet matka- ja asumiskustannukset sekä kohtuullinen korvaus ansionmenetyksestä, jos omainen joutuu olemaan poissa työstä. Omaiseen rinnastetaan muu sellainen henkilö, joka tosiasiallisesti huolehtii kuntoutettavasta, ja jonka mukanaolo sopeutumisvalmennuksessa on tarpeellista. Pääsääntöisesti omaisella tai muulla henkilöllä tarkoitetaan samassa taloudessa asuvaa henkilöä, mutta sopeutumisvalmennuksessa mukanaolo saattaa olla tarpeellista muutenkin, esimerkiksi kun kuntoutuja asuu palvelutalossa. (HE 259/90, s. 42)

Sopeutumisvalmennus on kuntoutujan ja hänen lähiomaistensa ohjausta ja valmennusta vammautumisen jälkeisessä elämäntilanteessa. Se pyrkii vahvistamaan kuntoutujan omaa elämänhallintaa, selviytymistä jokapäiväisissä toiminnoissa ja lisäämään luottamusta omiin ratkaisumalleihin. Tärkeänä osana sopeutumisvalmennusta on myös jaksoilla saatava vertaistuki eli tutustuminen muihin samassa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin. Muut laituskuntoutusjaksot eroavat sopeutumisvalmennuksesta siinä, että niissä kuntoutuksen tavoitteiden pääpaino on fyysisessä kuntoutuksessa ja apuvälinekartoituksessa.

Sopeutumisvalmennuskursseja järjestetään mm. vaikeasti vammautuneille, kuulo- ja näkövammaisille sekä työperäiseen astmaan sairastuneille. Kursseja järjestävät vammaisjärjestöt sekä kuntoutuslaitokset. Sopeutumisvalmennuskursseja voidaan korvata tapauskohtaisesti (esim. vaikeat astmat.)

Sopeutumisvalmennuksen korvattavuutta ei ole useinkaan perusteltua rajata vain yhteen jaksoon vammautumisen jälkeen, vaan sen tarve riippuu vammautuneen kulloisestakin elämäntilanteen muutoksesta. Erityisesti lasten kohdalla sopeutumisvalmennuskurssit voivat koskea vanhemmuuden tukemista, nuoren itsenäistymistä, aikuistumista jne. Kursseilla voidaan helpottaa myös työelämään siirtymistä.

Tapauskohtaisesti on ratkaistava kysymys siitä, kuinka monen omaisen osallistumista kurssille voidaan pitää kohtuullisena. Kurssille osallistuvan omaisen kustannusten korvaaminen edellyttää kuitenkin aina, että myös vammautunut itse osallistuu kyseiselle kurssille.

6. Kuntoutustoimenpiteistä aiheutuvat matkakustannukset

Lainkohta

7 §:n 2 momentin 6) kohta:

Kuntoutuksen kustannuksina korvataan kuntoutujalle kuntoutukseen osallistumisesta aiheutuvat matkakustannukset.

Perustelut

Edellä kohdissa 1–5 tarkoitetun kuntoutuksen aiheuttamat kohtuulliset matkakulut korvataan. Matkoilla tarkoitetaan kuntoutujan matkoja kotoa kuntoutuslaitokseen tai vastaavaan sekä päinvastoin. Laitoksessa olevalle henkilölle tarpeellisia matkoja ovat myös määräajoin toistuvat käynnit kotona. (HE 259/90, s. 42)

Tässä yhteydessä matkakulujen korvaamista käsitellään vain siltä osin, kuin kyseessä on kuntoutuslakien 7 §:n kohdalla mainituista kuntoutustoimenpiteistä aiheutuvat

kustannukset. Muilta osin matkakulujen korvaamista käsitellään työ- ja ansiokykyyn liittyvän kuntoutuksen ohjeissa.

Matkakulut korvataan julkisia kulkuneuvoja käytettäessä julkisten kulkuneuvojen taksan mukaan tai omaa autoa käytettäessä liikennevahinkolautakunnan soveltamisohjeen mukaan.

Jos vamman aiheuttamat rajoitteet estävät julkisten kulkuneuvojen tai oman auton käytön, voidaan korvata taksin käytöstä aiheutuneet kulut tositteiden perusteella.

7. Palveluasumisen lisäkustannukset

Lainkohta

Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta; 7 §:n 2 momentin 7) kohta:

korvataan vaikeasti vammaiselle palveluasumisesta aiheutuvat lisäkustannukset.

Perustelut

Palveluasumisesta korvataan lisäkustannukset, jotka aiheutuvat palvelumaksusta. Sen sijaan asumisesta yleisesti sekä ruoasta, siivouksesta ja muista tavanomaiseen elämiseen liittyvistä palveluista aiheutuvia kuluja ei korvata. Palvelumaksun korvaaminen on laajennus voimassa oleviin lakeihin verrattuna. (HE 259/90, s. 42)

7.1. Järjestämisvastuu ja päätös palveluasumisesta

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (jäljempänä vammaispalvelulain (380/1987) mukaan kunnan tehtävänä on huolehtia vammaispalveluiden järjestämisestä. Palveluasuminen on osa vammaispalveluja.

Vammaispalvelulain (380/1987) 8 §:n mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityistä

velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen ei kunnalla ole, jos henkilö on jatkuvan laitoshoidon tarpeessa.

Kunnan on aloitettava vammaisen henkilön palvelutarpeen selvitys viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä (Vammaispalvelulain 3 a §) henkilön tai hänen edustajansa yhteydenotosta. Palvelutarpeen selvittäminen edellyttää, että kunnan viranomaisen tapaa asiakkaan henkilökohtaisesti ja tekee yleensä kotikäynnin.

Tarvittavien palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi asiakkaalle laaditaan palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelma ei ole päätös jonkin palvelun tai tukitoimen järjestämisestä, mutta sitä hyödynnetään kuitenkin palvelujen sisällöstä, järjestämistavasta ja määrästä päätettäessä.

Palvelusuunnitelma ja päätös palveluasumisesta tulee toimittaa vakuutuslaitokselle, jotta se voi tehdä päätöksen palveluasumisen lisäkustannusten korvaamisesta.

Korvauskäsittelyssä tulisi vahingoittunut ohjata mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hakemaan palveluasumispäätös kunnalta, jotta sen viivästyminen ei muodostuisi esteeksi kotiutumiseksi tai muille asumisjärjestelyille. Kunnan tulee antaa päätös palveluasumisesta. Päätöksestä myös ilmenee kunnan kannanotto siihen, onko vahingoittunut vammaispalvelulaissa tarkoitettu vaikeavammaisen. Kunnalla on regressioikeus vakuutuslaitokseen nähden, kun se on järjestänyt palveluasumisen vammaispalvelulain nojalla, ja vahingoittuneella on oikeus korvaukseen kuntoutuslaissa tarkoitetuista palveluasumisesta aiheutuneista lisäkustannuksista.

7.2. Palveluasumisen sisältö

Palveluasuminen voidaan järjestää joko palvelutaloissa, ryhmäkodeissa, tai se voidaan järjestää omassa kodissa kotipalvelujen, kotisairaanhoidon sekä henkilökohtaisen avustajan tuella.

Palveluasumiseen sisältyvät asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaalle jokapäiväiselle suoriutumiseksi. Näitä ovat vammaispalveluasetuksen (759/1987) 10 §:n mukaan avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa kuten liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja

asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asukkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi. Kunnalla on oikeus järjestää palvelut esimerkiksi sosiaalihoitolain mukaisina palveluina ja tukitoimina. Vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen on subjektiivinen oikeus siinä määrin kuin hänen palveluasumisen tarpeensa edellyttää.

Palveluasuminen on osaltaan hoivapalvelua. Palveluasumiseen ei kuitenkaan sisälly kotisairaanhoidon (ei edes palvelutalossa), sairaanhoitoon ja kuntoutukseen liittymättömät kuljetuspalvelut ja muut asunnon ulkopuoliset toiminnot.

Jos erityispalvelujen avulla ei pystytä turvaamaan suoriutumista jokapäiväisissä toiminnoissa, ei palveluasuminen tule kysymykseen. Tällöin mahdollisuudeksi jää hoito laitoksessa. Potilaan hoidosta päättää terveydenhuoltolain 57 §:n 2 momentin nojalla terveydenhuollon toimintayksikön vastaava lääkäri tai hänen antamiensa ohjeiden mukaan muu laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö.

7.3. Palveluasumisen lisäkustannusten korvaaminen

Palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut ovat asiakkaalle maksuttomia. Näistä palveluista voidaan periä enintään todellisia kustannuksia vastaava maksu silloin, kun henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain nojalla. Työ- tai toimintakykyyn liittyvän kuntoutuksen kustannuksina korvataan kuitenkin vain palveluasumisesta aiheutuneet lisäkustannukset, jolloin muita kustannuksia ei tule korvattavaksi kuntoutuslain nojalla.

Vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan palveluasumisen lisäkuluina korvataan enintään liikennevakuutuksen hoitotuen korkeimman luokan mukainen määrä kaksinkertaisena. Tämä osuus maksetaan palveluasumisen järjestäneelle kunnalle.

Lisäksi vahingoittuneelle, jolle on järjestetty palveluasuminen, maksetaan liikennevakuutuksesta liikennevahinkolautakunnan lausunnon (12.9.1996/LV 94/1231) mukaisesti hoitotukea II-luokan mukaisesti, kun tapaukseen sovelletaan v. 2003 käyttöön otettua hoitotukiluokitusta.

Kun palveluasuminen on järjestetty henkilökohtaisen avustajan avulla, avustajakustannukset sisältyvät palveluasumisen lisäkustannusten normitettuun korvaukseen, joten niitä ei korvata erikseen.

Mikäli vahinkoa kärsineelle on myönnetty vammaispalvelulain tai muun lainsäädännön perusteella palveluja ja avuntarpeen voidaan katsoa olevan niin merkittävä, että vahinkoa kärsineen voidaan katsoa olleen oikeutettu palveluasumiseen, voidaan kunnan regressi korvata liikennevakuutuksesta niin kuin palveluasuminen olisi myönnetty.

Esimerkki: Vakuutusosoikeuden päätöksen (Dnro 1593/2012/271) mukaan kunnalla oli oikeus saada kuntoutuslain mukaisista palveluasumisesta aiheutuviin lisäkustannuksiin rinnastettavista kustannuksista korvaus. Korvaus oli kuitenkin enintään kunakin vuonna vahvistetun I-luokan hoitotukikorvauksen määrä kaksinkertaisena. Tapauksessa omaishoitajalle myönnettyjä hoitopalkkioita ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain perustella määrätyn avustajan käytöstä aiheutuneita kustannuksia oli pidettävä palveluasumisesta aiheutuviin lisäkustannuksiin rinnastettavina kustannuksina. Tapauksessa kotona järjestetty hoidon olosuhteet olivat sellaiset, että järjestelyssä oli kysymys palveluasumiseen rinnastettavasta palvelusta ja omaishoidon sekä hoitaja-avun kustannusten osalta oli kysymys palveluasumisesta aiheutuviin lisäkustannuksiin rinnastettavista kustannuksista, joista kuntoutuslain 10 §:n perusteella on oikeus korvaukseen. Vakuutusosoikeus katsoi, että vaikka palveluasuminen tai sitä vastaavat olosuhteet järjestetään ensisijaisesti vammaispalvelulain perusteella myös muut samaa tarkoitusta varten järjestetyt hoitoa ja huolenpitoa sisältävät tukitoimet voidaan rinnastaa palveluasumisen lisäkustannuksiin.

8. Tulkkipalvelut

Lainkohta

7 §:n 2 momentin 8) kohta:

korvataan tulkkipalveluista vaikeasti näkö-, kuulo- tai puhevammaiselle syntyvät kohtuulliset kustannukset.

Perustelut

Korvattavia tulkkipalveluita ovat sellaiset tarpeelliset palvelut, joita vahingoittunut tarvitsee työn tai opiskelun vuoksi, sekä myös muissa toiminnoissa kuten vapaa- aikana tarvittavat tulkkipalvelut. Tulkkipalveluja korvataan yksilöllisesti tarpeellinen ja kohtuullinen määrä.

Tulkkipalveluilla tarkoitetaan tässä pääsääntöisesti vastaavia palveluja kuin vammaispalvelulaissa.

Korvattavaa tulkintaa voi olla esimerkiksi viittomakieli, pistekirjoitus, kirjoitustulkinta kuuroutuneilla ja puhevammaisella hänen äänenään toimiminen. Kommunikointivaikeuksista aiheutuvat tulkkipalvelut korvataan vastaavasti myös muulle aistivammaiselle. Kommunikoinnin apuvälineinä voidaan lisäksi korvata niin sanottuja tulkkiponeita momentin 3 kohdan nojalla. (HE 259/90, s. 42)

Ne henkilöt, joilla on vaikea näkö-, kuulo- tai puhevamma, tarvitsevat tulkkia avustajakseen. Tulkkiauspalveluja korvataan toimintakykykuntoutuksena enintään määrä, jonka Kansaneläkelaitos järjestää tulkkiauspalvelulain nojalla.

Tulkkiauspalvelulaki tuli voimaan 1.9.2010 alkaen. Tällä lailla siirrettiin aikaisemmin vammaispalvelulaissa säädetty vammaisten henkilöiden tulkkiauspalvelun järjestämis- ja rahoitusvastuu kunnilta valtiolle. Laki on toissijainen (tulkkiauspalvelulain 3 §), ja Kansaneläkelaitoksella on lain mukaan oikeus periä järjestämänsä tulkkiauspalvelun kustannukset tulkkiauspalvelusta vastuussa olevalta taholta (tulkkiauspalvelulain 10 §:n 3 momentti).

Jos palvelut on hankittu Kansaneläkelaitoksen kautta, maksetaan kustannukset Kansaneläkelaitokselle. Muullakin tavoin järjestetty tulkkiauspalvelu voidaan korvata,

mutta korvattava enimmäismäärä määräytyy aina Kansaneläkelaitoksen järjestämän palvelun mukaan.

9. Muut kulut

Lainkohta

7 §:n 2 momentin 9) kohta:

korvataan muut näihin rinnastettavat kuntoutuskustannukset.

Perustelut

Tämän lainkohdan nojalla voidaan korvata muitakin tarpeellisia ja kohtuullisia kustannuksia kuin mitä edellä 1–8 kohdassa on tarkoitettu. Korvattaviksi voivat tulla näin ollen myöhemmin joustavasti sellaisten uusien kuntoutusmuotojen kustannukset, jotka eivät sisälly edellä lueteltuihin kuntoutusmuotoihin. Korvattavia ovat tällöinkin vain työtapaturman, ammattitaudin tai liikennevahingon vahingoittuneelle aiheuttamat tarpeelliset ja kohtuulliset lisäkustannukset.

Esimerkkinä tällaisesta kuntoutuksesta voidaan mainita eräiden ammatilliseen kuntoutukseen kuuluvien kuntoutusmuotojen korvaaminen vaikeasti vammaisille henkilöille yleisen toimintakyvyn säilyttämiseksi ja parantamiseksi. Tällaista tarpeellista terapeutista kuntoutusta voi olla esimerkiksi taide- ynnä muun koulutuksen kustantaminen, mitä on korvattu tähänkin saakka, vaikka kuntoutus ei johtaisikaan 5 §:ssä edellytetyllä tavalla ansiomahdollisuuksien paranemiseen tai työhön sijoittumiseen. (HE 259/90, s. 42–43)

9.1. Valmentava koulutus

Monivammaiset nuoret tai nuoret, jotka ovat saaneet merkittävän aivovamman, tarvitsevat yleensä peruskoulun päätösvaiheessa käytännön elämäntaitoihin harjaannuttavaa, itsenäistä toimintaa tukevaa ja työtoimintaan valmentavaa koulutusta. Tällaisia kursseja järjestetään esim. kansanopistoissa, erityiskansanopistoissa,

erityisammattioppilaitoksissa sekä ammattioppilaitosten erityisopetusryhmissä. Valmentavaa koulutusta on tarkemmin selostettu ammatillisen kuntoutuksen ohjeiden kohdassa 8.2.

9.2. Tuettu työ

Tuetulla työllä tarkoitetaan toimintaa, jossa tavoitteena on asiakkaan työllistäminen työsuhteeseen tavalliseen työyhteisöön erityisen tukihenkilön, työhönvalmentajan avulla. Kuntoutuja on tällöin normaalissa työsuhteessa työnantajaan ja saa työpanoksensa mukaista palkkaa. Tuettuun työhön sijoittuvat kuntoutujat voivat olla esim. avustavissa osa-aikatehtävissä.

Toimintakykyä ylläpitävänä tai edistävänä kuntoutuksena voidaan korvata esim. aivovamman osallistuminen tuettuun työhön, jos se edistää esim. sosiaalista toimintakykyä. Korvattavaksi tulevat lyhyehköltä määräajalta esim. työvalmentajan kohtuulliset kulut. Tuetun työn työsuhteet ovat yleensä tilapäisiä ja niistä saadut ansiot jäävät vähäisiksi.

Työtoiminnan ja muunkin sosiaalisen työllistämisen järjestämis- ja rahoitusvastuun on kuntoutuslakien soveltamiskäytännössä katsottu kuuluvan kunnille. Toiminnan käynnistämävaiheen ajan toimintaan osallistumista vakuutusjärjestelmä voi kuitenkin tukea työkokeilun tai työhönvalmennuksen muodossa enintään yhden vuoden ajan.

9.3. Päivätoiminta

Päivätoiminta on vaikeasti vammaisille tarkoitettua vammaispalvelulain mukaisiin yksilöllisiin palvelusuunnitelmiin perustuvaa viriketoimintaa ja päivittäisten taitojen harjaannuttamista. Toiminnalla tavoitellaan sosiaalisen toimintakyvyn ylläpitoa rytmittämällä päivää ja tukemalla päivittäisissä toiminnoissa selviytymistä. Päivätoiminta tapahtuu yleensä työ- tai päivätoimintayksiköissä. Tarkoituksena on tukea ja ylläpitää sitä kuntoutujan sosiaalisen selviytymisen tasoa, joka hänellä on. Päivätoiminnan käynnistämävaihetta on voitu tukea enintään vuoden ajan liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain perusteella.

9.4. Henkilökohtainen avustaja

Henkilökohtaisia avustajia ei korvata kuntoutuslain nojalla.

Esimerkki: Lapsi oli saanut liikenneonnettomuudessa aivovamman. Hänen äitinsä haki korvausta henkilökohtaisen koulunkäyntiavustajan palkkaamisesta, jonka vakuutuslaitos eväsi. VAKO totesi, ettei kuntoutuslaissa ollut säädetty korvattavaksi kuntoutuskustannuksiksi henkilökohtaisen koulunkäyntiavustajan palkkaamisesta aiheutuvia kustannuksia. (02173/99/2461, 1.9.1999).

Vaikean aivovamman saaneelle lapselle henkilökohtaisen avustajan ja kotihoidossa tarvittavien hoitajien palkkaamisesta aiheutuvia kuluja ei ollut kuntoutuslaissa säädetty korvattaviksi. (VAKO 06618/98/3291, 26.10.1999)

Ks. myös kohta 7.2.

10. Kuljetuspalveluiden korvaaminen

Kuljetuspalveluiden korvaamiseen liittyviä periaatteita on kuvattu Henkilövahinkojaoston suosituksissa palveluasumisen, henkilökohtaisen avun ja eri sosiaalietuja koskevien palvelujen korvaamisesta liikennevakuutuksesta (kohta 6).